

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПІДЛІТКІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Склярова Анастасія

В період воєнного стану емоційна сфера підлітків зазнає підвищеного навантаження через хронічний стрес, інформаційну перенасиченість, досвід втрат і порушення базового відчуття безпеки. Саме підлітковий вік є чутливим періодом становлення емоційної регуляції, тому зростає ризик тривожних, депресивних та агресивних реакцій [1; 2]. Актуальність теми посилюється потребою у доказових даних щодо гендерних особливостей емоційних станів як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета публікації – представити результати емпіричного дослідження гендерних особливостей емоційних станів підлітків у період воєнного стану.

Емпіричне дослідження проведено на базі КЗ «Вінницький ліцей №15». У вибірку увійшли 100 підлітків (50 дівчат і 50 хлопців). Використано комплекс психодіагностичних методик: тест депресії Бека, методику діагностики агресивності Басса-Перрі, тест емоційних станів Айзенка та тест шкільної тривожності Філіпса. Статистичну обробку здійснено в MS Excel із застосуванням описової статистики та t-критерію Стюдента.

За тестом депресії Бека встановлено, що у хлопців вищою є частка тяжкої депресії (26%), тоді як у дівчат більш виражені легкі та помірні депресивні стани (22%). Це свідчить про наявність різних патернів емоційного реагування за статтю, хоча статистично значущих відмінностей за рівнями депресії не виявлено ($t_{\text{емп}} < t_{\text{кр}}$).

Таблиця 1

Розподіл рівнів депресії за тестом Бека, %

Рівень депресії	Хлопці	Дівчата
Мінімальний	50	40
Легкий	16	22
Помірний	8	22
Тяжкий	26	16

Результати за методикою Басса-Перрі показали домінування помірного рівня агресивності в обох групах (72% у хлопців; 62% у дівчат). Водночас високий рівень агресивності зафіксовано у 20% хлопців і 24% дівчат, що вказує на потребу у профілактиці деструктивних форм відреагування напруги.

Таблиця 2

Рівні агресивності за методикою Басса-Перрі, %

Рівень агресивності	Хлопці	Дівчата
Низький	8	14
Помірний	72	62
Високий	20	24

За тестом емоційних станів Айзенка у дівчат вищими виявилися показники високої тривожності (28% проти 10% у хлопців), високої агресивності (20% проти 4%) і високої ригідності (32% проти 16%). Високий рівень фрустрації зафіксовано лише у дівчат (12%). Отримані дані узгоджуються з сучасними спостереженнями про підвищену емоційну вразливість частини підлітків в умовах війни [1; 4].

Таблиця 3

Високі рівні емоційних станів за тестом Айзенка, %

Показник	Хлопці	Дівчата	Тенденція
Тривожність (висока)	10	28	вища у дівчат
Фрустрація (висока)	0	12	лише у дівчат
Агресивність (висока)	4	20	вища у дівчат
Ригідність (висока)	16	32	вища у дівчат

За методикою шкільної тривожності Філіпс у дівчат дещо вищими виявилися показники переживання соціального стресу (10% проти 4% у хлопців), а також страху ситуації перевірки знань та самовираження, де підвищений рівень становив 14% проти 8% у хлопців, а високий – 6% проти 4%. Водночас у хлопців і дівчат переважали нормативні показники загальної тривожності в школі (92% і 94% відповідно), а страх не відповідати очікуванням оточуючих та низька фізіологічна опірність стресу в обох групах перебували в межах норми (100%).

Таблиця 4

Рівні за тестом Шкільної тривожності Філіпса

Чинник	Хлопці	Дівчата
Загальна тривога в школі	норма – 92% підвищена — 8%	норма – 94% підвищена – 6%
Переживання соціального стресу	норма – 96% підвищена — 4%	норма – 90% підвищена — 10%
Фрустрація потреби в досягненні успіху	норма – 96% підвищена — 4%	норма – 100% підвищена – 0%
Страх ситуації перевірки знань та самовираження	норма – 88% підвищена — 8% висока – 4%	норма – 80% підвищена – 14% висока – 6%
Страх не відповідати очікуванням оточуючих	норма – 100%	норма – 100%
Страх не відповідати нормі, низька фізіологічна опірність стресу	норма – 100%	норма – 100%
Проблеми і страхи у відносинах з учителями	норма – 98%, підвищена – 2%	норма – 98% підвищена – 2%

Отримані результати свідчать про дещо вищу емоційну напруженість дівчат у ситуаціях соціальної взаємодії та навчального контролю, що узгоджується із сучасними дослідженнями особливостей переживання шкільної тривожності підлітками. Кореляційно-порівняльний аналіз (t-критерій Стьюдента) засвідчив, що у всіх досліджуваних показниках емпіричні значення t були нижчими за критичне ($t_{кр} \approx 2,0$; $p \leq 0,05$), отже статистично значущих гендерних відмінностей не встановлено. Це вказує, що виявлені розбіжності мають характер тенденцій і потребують перевірки на ширших вибірках.

Таблиця 5

Найбільш виражені статистичні тенденції (t-критерій Стьюдента)

Показник	темп.	Інтерпретація
Депресія (мінімальна)	0,1128	відмінності статистично незначущі
Депресія (тяжка)	0,3987	відмінності статистично незначущі
Агресивність (висока)	0,5631	відмінності статистично незначущі
Шкільна тривожність (заг.)	0,41	відмінності статистично незначущі
Філіпс, чинник 3	0,7924	відмінності статистично незначущі
Філіпс, чинник 8	0,5182	відмінності статистично незначущі

Емпірично встановлено, що у підлітків обох статей переважають нормативні або помірні рівні досліджуваних емоційних станів. Водночас виявлено тенденції до більшої вираженості високої тривожності, ригідності та агресивності у дівчат, а також вищої частки тяжкої депресії у хлопців. За критерієм статистичної значущості ці відмінності не підтверджені, однак мають прикладне значення для профілактичної психологічної роботи в умовах воєнного стресу.

Список використаних джерел

1. Дослідження показало, як війна впливає на дітей і підлітків: стаття. URL: <https://www.zelenagazeta.com/doslidzhennya-pokazalo-yak-vijna-vplyvaye-na-ditej-i-pidlitkiv/> (дата звернення: 26.04.26).
2. Психічне здоров'я українських підлітків 15-16 років в умовах воєнного стану. Modern Pediatrics. Ukraine. 2025. URL: <http://mpu.med-expert.com.ua/article/download/335401/324292>
3. UNESCO Ukraine. Дослідження послуг з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в освітній системі України. 2024. URL: https://reliefweb.int/attachments/89968eef-a61b-42ff-bcd4-fea263002f03/Final%20Analytical%20Report_UA.pdf